

نصاب برائے
ایم اے - سرائیکی
سمسٹر سٹم 2015ء

شعبہ سرائیکی
بہاؤ الدین زکریا یونیورسٹی، ملتان

مجوزہ نصاب
ایم اے سرائیکی سمسٹر سسٹم 2015ء

پہلا سمسٹر

کورس کوڈ	کورس ٹائٹل	کریڈیٹ آورز
(SAR301)	تنقید: نظریہ سے عمل: تنقیدی اصول سے مغربی تنقید	3
(SAR303)	سرائیکی ادب دی تاریخ (ابتدائی دور)	3
(SAR305)	سرائیکی شاعری (قدیم دور)	3
(SAR307)	سرائیکی نثر (ابتدائی دور)	3
(SAR309)	سرائیکی وسیب: مختصر تاریخ سے تہذیب	3

ڈوجھا سمسٹر

(SAR302)	تنقید: نظریہ سے عمل مشرقی تنقید (اُردو سرائیکی)	3
(SAR304)	سرائیکی ادب دی تاریخ (جدید دور)	3
(SAR306)	سرائیکی افسانوی نثر	3
(SAR308)	کلاسیکی سرائیکی شاعری	3
(SAR310)	فریدیات: خواجہ غلام فرید: شخصیت سے شاعری	3

ترجما سمسٹر

(SAR401)	لسانیات: نظریہ سے سرائیکی زبان	3
(SAR403)	تحقیق: نظریہ سے اصول	3
(SAR405)	ترجمہ: نظریہ سے عمل	3
(SAR407)	ہجو کی سرائیکی شاعری	3
(SAR409)	کمپیوٹر لٹریسی: زبان سے ادب دے حوالے نال	3

چوتھا سمسٹر

(SAR402)	ابلاغیات دی مبادیات (میڈیا سٹڈیز)	3
(SAR404)	تحقیق عملی و اطلاقی	3
(SAR406)	تخلیقی نثر	3

6	<p style="text-align: center;">تھیس</p> <p>نوٹ: ڈواختیاری پرچیاں دی جاہ سال اول وچ 55% نمبر حاصل کرن آ لے طالب علمان کول ڈواختیاری پرچیاں دی جاہ تے 200 نمبر دا تھیسز رکھن دی اجازت ہوسی۔ جیہڑا چھی کریڈٹ آورز دا ہوسی۔ ڈوجھی صورت وچ اختیاری پرچیاں وچول ہر گروپ وچول ہک پرچہ منتخب کرنا ہوسی۔</p>	(SAR408)
---	--	----------

چوتھا سمسٹر اختیاری پرچے

گروپ A:

کریڈٹ آورز	کورس ٹائٹل	کورس کوڈ
3	سرائیکی کافی دا مطالعہ	(SAR411)
3	سرائیکی ڈوہڑے: ریت تے روایت	(SAR413)
3	سرائیکی مرثیہ: ریت تے روایت	(SAR415)
3	سرائیکی سی حرفی: ریت تے روایت	(SAR417)
3	سرائیکی افسانہ	(SAR419)
3	سرائیکی ناول	(SAR421)
3	سرائیکی ڈرامہ	(SAR423)
3	جدید سرائیکی شعری اصناف	(SAR425)

3

گروپ B:

3	سرائیکی تحقیق: ریت تے روایت	(SAR410)
3	سرائیکی تقید: ریت تے روایت	(SAR412)
3	سرائیکی لوک ادب	(SAR414)
3	سندھ وچ سرائیکی شاعری	(SAR416)
3	سرائیکی صحافت	(SAR418)
3	جدید سرائیکی نثری اصناف	(SAR420)
3	سماجی لسانیات تے سرائیکی زبان	(SAR422)

(SRA301) ۱۔ تنقید: نظریہ سے عمل (تنقیدی اصول سے مغربی تنقید) 3 کریڈیٹ آورز

(۱) مغربی تنقید:

ابتدائی تنقیدی مباحث، تنقیدی دی تعریف، خاصیتوں سے ضرورتوں، تخلیق سے تنقید دے رشتے، ادبی تخلیق کوں سمجھنے کیسے ویسی کلچر تاریخی، علمی سے فکری روایاں سے تحریکاں دی اہمیت

(۲) مغربی تنقید: اہم تنقیدی نظریات

- (الف) کلاسیکیت: تعریف سے توضیح، روایت (خصوصی مطالعہ: ارسطو دی بوطیقا)
- (ب) رومانیت: تعریف سے توضیح، روایت (خصوصی مطالعہ: کالرج)
- (ج) جدیدیت سے روایت: تعریف سے توضیح (خصوصی مطالعہ: ٹی ایس ایلینٹ)
- (د) ترقی پسند تنقید: تعریف سے توضیح، روایت (خصوصی مطالعہ: ٹیری ایگلٹن)

(۵) نویں تنقیدی نظریے: ساختیات، پس ساختیات، جدیدیت، پس جدیدیت، آبادیات نو آبادیات، نسانیت پسندی وغیرہ دا

مختصر تعارف

ضروری کتاباں:

- ۱۔ جمیل جالبی، ڈاکٹر، ارسطو سے ایلینٹ تک، نیشنل بک فاؤنڈیشن لاہور، ۱۹۷۵ء
- ۲۔ احتشام حسین، سید، تنقیدی نظریات، عشرت پبلشنگ ہاؤس لاہور، ۱۹۶۶ء
- ۳۔ الطاف حسین حالی، مقدمہ شعر و شاعری، مکتبہ جدید لاہور/ اردو اکیڈمی سندھ کراچی
- ۴۔ خورشید ناظر، کلام فرید اور مغرب کے تنقیدی نظریات، اردو اکیڈمی، بہاولپور
- ۵۔ سجاد باقر رضوی، مغرب کے تنقیدی اصول، اظہار سنز، لاہور، ۱۹۶۶ء
- ۶۔ عبداللہ سید، ڈاکٹر، اشارات تنقید، مکتبہ خیابان ادب، لاہور۔ مئی ۱۹۶۶ء
- ۷۔ سلیم اختر، ڈاکٹر، تنقیدی دبستان، مکتبہ عالیہ لاہور ۱۹۷۴ء
- ۸۔ عابد صدیق، مغرب کا تنقیدی مطالعہ: افلاطون سے ایلینٹ تک، پورب اکادمی اسلام آباد، ۲۰۰۸ء
- ۹۔ گوپی چند نارنگ، ساختیات پس ساختیات
- ۱۰۔ ناصر عباس نیر، جدیدیت مابعد جدیدیت

۱۔ ادبی تاریخ کیا ہوندی اے، نظریہ تے عمل:

زبان تے ادب دی تاریخ پڑھن تے لکھن دی لوڑ، طریقہ کار، فائدہ (سرائیکی ادبی تاریخ نگاری دا جائزہ)

۲۔ سرائیکی زبان دی عہد با عہد تاریخ، آغاز تے ارتقاء:

الف: سرائیکی زبان دے امتیازی اوصاف
ب: ڈوجھیاں زبانناں نال تعلق
ج: سرائیکی زبان تے کچھ دے علاقے دا تعین،
د: زبان دے مختلف ناں تے سرائیکی

۳۔ سرائیکی ادب دی تاریخ تے تحریر دا آغاز تے ارتقاء:

الف: سرائیکی خطے وچ قدیم مذہبی تحریراں (نظم تے نثر) نورنامہ، معراج نامہ، پئی روٹی، فرائض ضروری تے دیگر تحریراں
(آغاز توں ویہویں [۱۹۰۰] صدی توٹی)

ب: رسم الخط

ج: سرائیکی شاعری دیاں صنفیاں، دوہا (بیت)، ڈوہڑہ، سی حرنی، کانی، مرثیہ، گیت
د: لوک ادب: قصہ، کھپڈاں، لولی، ڈھولا، ٹہر

ضروری کتاباں

- ۱۔ پنجاب یونیورسٹی لاہور، تاریخ ادبیات مسلمان پاک وہند، جلد نمبر 14, 13
- ۲۔ نصر اللہ خاں ناصر، ڈاکٹر، سرائیکی شاعری دا ارتقاء، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان
- ۳۔ کیفی جاپوری، سرائیکی شاعری، بزم ثقافت ملتان ۱۹۶۹ء
- ۴۔ مہر عبدالحق، ملتان، زبان اور اس کا اردو سے تعلق، اردو اکیڈمی بہاولپور ۱۹۶۷ء
- ۵۔ علامہ عتیق فکری، نقش ملتان، علامہ عتیق فکری اکیڈمی ۱۹۸۷ء
- ۶۔ سید نور علی ضامن حسینی، معارف سرائیکی، مصطفیٰ شاہ اکیڈمی احمد پور شرقیہ
- ۷۔ محمد بشیر احمد غامی بہاولپور، سرائیکی زبان کا ارتقاء
- ۸۔ مرزا ابن حنیف، سات دریاؤں کی سرزمین، فلشن ہاؤس، ۱۸ مزنگ روڈ، لاہور ۱۹۹۷ء
- ۹۔ صدیق طاہر، وادی ہاکڑہ اور اس کے آثار
- ۱۰۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، ”مختصر تاریخ زبان و ادب سرائیکی“، مقتدرہ قومی زبان اسلام آباد ۲۰۱۲ء
- ۱۱۔ اجمل مہار بن اکبر، ملتان کے قدیم امام باڑے اور مجالس عزاک کی روایت، سرائیکی ریسرچ سنٹر، بی زیڈ یو ملتان

۱۔ کلاسیکی سرائیکی شاعری پڑھنے دی لوڑ تے طریقہ کار:

- ۱۔ مذہبی موضوعاں توں صوفیانہ شاعری توڑیں
۲۔ سرائیکی شاعری دیاں قدیم صفحاں
۳۔ گنان، اسمعیلی پیراں دی شاعری، (شاہ شمس سبزواری) ۴۔ شلوک/ بیت، (بابا فرید گنج شکر)

۲۔ سی حرفی (روایت تے فن):

- ۱۔ سلطان باہو
۲۔ علی حیدر ملتانی
۳۔ حافظ جمال اللہ ملتانی

۳۔ منظوم داستان (روایت تے فن):

- ۱۔ سیفل نامہ (سیف الملوک) مولوی لطف علی
۲۔ ہیر چراغ اعوان
۳۔ یوسف زلیخا مولوی عبدالحکیم اچوی

ضروری کتاباں

- ۱۔ محمد آصف خان، آکھیا بابا فرید، پاکستان پنجابی بورڈ، لاہور
۲۔ ملک فضل الدین ککے زئی، کلیات علی حیدر
۳۔ ڈاکٹر مہر عبدالحق، نور جمال، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان
۴۔ محمد اسلم رسول پوری، انتخاب سچل سرمست
۵۔ بشیر احمد ظامی بہاولپوری، سیف الملوک، اردو اکیڈمی، بہاولپور
۶۔ ڈاکٹر روبینہ ترین، شبیر حسن اختر، شاہ شمس سبزواری

- (الف) تخلیقی نثر: قدیم سرائیکی نثر دے اولین نمونے، سرائیکی ناولک، ابتدائی نثر دی مثالیں
 لوک ادب: لوک کہیڈاں، لوک اکھاٹ
 سرائیکی قصے: ہک ہابادشاہ، طاہرغنی
 سرائیکی لوک قصے، عبداللہ عرفان
 ملتانى کہانیاں (ڈبلیو ایف سکیمپ)، مرتبہ: شوکت مغل
 قصہ قصولی، سجاد حیدر پرویز
 (ب) مذہبی نثر: مذہبی نثر دی اہمیت تے خصوصیات:
 خصوصی مطالعہ: پکی روٹی، نصاب ضروری، مذہبی و دینی رسائل، نثری مرثیہ

ضروری کتاباں

- ۱۔ جلد نمبر ۱۴، تاریخ ادبیات پاک و ہند، پنجاب یونیورسٹی لاہور
- ۲۔ طاہرغنی، ہک ہابادشاہ، طاہرغنی اکیڈمی کبیر و لاہور
- ۳۔ عبداللہ عرفان، سرائیکی لوک قصے
- ۴۔ دلشاد کلا نچوٹی، سرائیکی اور اس کی نثر، سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
- ۵۔ شوکت مغل (مرتبہ)، ملتانى کہانیاں، سرائیکی ادبی بورڈ ملتان
- ۶۔ مولوی عبدالکریم، نجات المؤمنین
- ۷۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، بیکن گیس ملتان
- ۸۔ ظامی بہاولپوری، چھر کے
- ۹۔ کیفی جام پوری، سرائیکی شاعری، بزم ثقافت ملتان
- ۱۰۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، قصہ قصولی، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور

الف۔ سرائیکی وسیب دی جغرافیائی انفرادیت:

۱۔ حدود و اربعہ ۲۔ جغرافیہ ۳۔ ملوہہ تے دلمون دی جغرافیائی اہمیت ۴۔ خطہ ملتان دی جغرافیائی اہمیت

ب۔ سرائیکی وسیب دی تاریخ تے تہذیب دا جمالی مطالعہ:

۱۔ آریا قبائل دی آمد تے مقامی لوکاں نال کشمکش دا عمل، آریائی ویدیاں وچ سرائیکی وسیب دی عظمت دے گیت
۲۔ ہاکڑہ تمدن تے ہڑپائی تہذیب دا مطالعہ ۳۔ سرائیکی وسیب وچ ہندومت تے بدھ مت دے تہذیبی اثرات

ج۔ ہندو اسلامی تہذیب:

سرائیکی وسیب وچ مسلمانیں دے تہذیبی، ثقافتی تے لسانی اثرات

د۔ سرائیکی خطے دے فنون:

فن تعمیر: لوک فن تعمیر، اسلامی فن تعمیر

فن موسیقی: سرائیکی علاقے وچ موسیقی دی روایت

لوک آرٹ: سرائیکی علاقے دے فنون

فن خطاطی: نقاشی، علاقائی فنون دے نمونے

ضروری کتاباں

- ۱۔ ابن حنیف، سات دریاؤں کی سرزمین، فکشن ہاؤس لاہور، ۱۹۹۷ء
- ۲۔ ابن حنیف، دنیا کا قدیم ترین ادب (جلد اول، دوم)، بیکن بکس ملتان ۱۹۹۸ء
- ۳۔ ابو ظفر ندوی، تاریخ سندھ، دارالمصنفین اعظم گڑھ، انڈیا
- ۴۔ ابوالفضل علامہ، آئین اکبری (جلد دوم) ترجمہ، مولوی محمد فر علی اصحاب طاہر، سنگ میل پبلی کیشنز، لاہور ۲۰۰۰ء
- ۵۔ حفیظ خان، آثار ملتان (حصہ اول)، ملتان انسٹی ٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ، ملتان ۲۰۱۱ء
- ۶۔ روبینہ ترین، ڈاکٹر، ملتان کی ادبی و تہذیبی زندگی میں صوفیاء کرام کا حصہ، بیکن بکس ملتان، ۲۰۱۱ء
- ۷۔ صدیق طاہر، وادی ہاکڑہ اور اس کے آثار، اردو اکیڈمی بہاولپور ۱۹۸۲ء
- ۸۔ عتیق فکری، العتیق العتیق (اول دوم)، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور ۱۹۹۷ء
- ۹۔ عبدالجبار، ہڑپہ (ماضی کے آئینہ میں)، گیورا اکیڈمی، اوکاڑہ
- ۱۰۔ عاشق محمد خان درانی، ڈاکٹر، تاریخ ملتان (زمانہ قدیم سے ۱۹۴۷ء)، بزم ثقافت ملتان ۲۰۰۷ء
- ۱۱۔ ریحان اقبال، ملتان کی ابتدائی تاریخ (اردو ترجمہ)، سرائیکی ریسرچ سنٹر جامعہ زکریا ملتان ۲۰۰۵ء
- ۱۲۔ یحییٰ امجد، تاریخ پاکستان قدیم دور / وسطی دور / پاکستانی دور، سنگ میل پبلی کیشنز، لاہور، ۲۰۰۷ء
- ۱۳۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، ملتان، لوک ورثے کا قومی ادارہ، الفیصل ناشران، لاہور، ۲۰۰۷ء
- ۱۴۔ آثار ملتان، حفیظ خان، ملتان انسٹی ٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ، ملتان، ۲۰۱۱ء

(SRA302) ۱۔ تنقید: نظریہ تے عمل مشرقی تنقید (اُردو سرائیکی) 3 کریڈیٹ آورز

مشرقی تنقید:

کچھ نویں تنقیدی نظریات: ساختیات، پس ساختیات، پس جدیدیت، نسائیت پسندی تے ادب دی تفہیم دے نویں انداز
مشرقی تصور نقد: تعریف توضیح تے روایت، تذکرہ نگاری دی روایت، تقریب، ہٹ دی اہمیت، علم بیان و بدیع تے ادب، مغربی تنقید دے اثرات
خصوصی مطالعہ: حسن عسکری مضمون ”وقت کی راگنی“

سرائیکی تنقید: مغرب تے مشرق دے تنقیدی تصورات دا امتزاج.... اُردو تنقید دا اثر

خصوصی مطالعہ صدیق طاہر ویورے اسلم رسول پوری تلاوڑے
شوکت مغل کٹائی سجاد حیدر پرویز سرائیکی ادب ٹورتے پندھ

عملی تنقید: (نصاب وچ شامل خواجہ فرید دیاں پنج کافیاں تے چند نویں افسانیاں تے نظماں دافنی فکری تجزیہ کرنا ہوسی)

۱۔ کافیاں خواجہ فرید:

نمبر شمار	کافی نمبر	کافی
(۱)	۱۳۶	نازک ناز و جٹیاں
(۲)	۱۶۷	پیلوں پکیاں نی وے
(۳)	۲۲۲	روہی وٹھڑی ٹوبھاتا روے

۲۔ افسانے دا تنقیدی تجزیہ:

بتول رحمانی (سو جھلے دا بوتلا) ظفر لشاری (پرکھرا) باسط بھٹی (وکا وچھانورا)

۳۔ نظماں:

i۔ رفعت عباس (رنگ) اشوالال (دھرتی تے دھاڑ دی پہلی رات)

ضروری کتاباں

- ۱۔ احتشام حسین، تنقیدی نظریات، لاہور اکیڈمی، لاہور
- ۲۔ الطاف حسین حالی، مقدمہ شعر و شاعری، مکتبہ جدید لاہور/ اردو اکیڈمی سندھ کراچی
- ۳۔ اسلم رسول پوری، تلاوڑے، بزم ثقافت، ملتان
- ۴۔ خورشید ناظر، کلام فرید اور مغرب کے تنقیدی نظریات، اردو اکیڈمی، بہاولپور
- ۵۔ دلشاد کلانچوی، ادبی چول پڑچول، اکادمی سرائیکی ادب، بہاولپور
- ۶۔ سجاد باقر رضوی، مغرب کے تنقیدی اصول، اظہار سنز، لاہور
- ۷۔ شوکت مغل، تنقیدی دبستان (سرائیکی ترجمہ)، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان
- ۸۔ عبداللہ سید ڈاکٹر، اشارات تنقید، مکتبہ خیابان ادب، لاہور
- ۹۔ سجاد حیدر پرویز، فرید تے فریدیت، اسماعیل قریشی پبلیکیشنز، لاہور
- ۱۰۔ سجاد حیدر پرویز، فرید تے فریدیت، اسماعیل قریشی پبلیکیشنز، لاہور
- ۱۱۔ سجاد حیدر پرویز، سرائیکی ادب ٹورتے پندھ، مجلس سرائیکی مصنفین، مظفر گڑھ

- ۱۔ خواجہ غلام فرید دے اثرات پٹھہ کافی دی نویں روایت:
- ۲۔ پاکستان (۱۹۴۷ء) بٹن دے بعد نویں شاعری، ریت روایت دا اجمالی مطالعہ: بہیت موضوعات تے فنی مباحث حمد، نعت، نویں کافی، غزل، نظم، آزاد نظم، نظم معری، ڈوہڑہ، ہائیکو
- ۳۔ پاکستان (۱۹۴۷ء) بٹن دے بعد نویں نثر دی ریت تے روایت دا مختصر جائزہ: بہیت موضوعات تے فنی مباحث ناول، افسانہ، ڈرامہ، سفرنامہ، خاکہ، انشائیہ

ضروری کتاباں:

- ۱۔ دلشاد کلا نچوی، سرانیکسی اور اس کی نثر، مکتبہ سرانیکسی لائبریری بہاولپور
- ۲۔ دلشاد کلا نچوی، سرانیکسی ادب دی چنگیر، سرانیکسی ادبی مجلس بہاولپور ۱۹۹۶ء
- ۳۔ دلشاد کلا نچوی، قدیم سرانیکسی شاعر تے ادیب، اکادمی سرانیکسی ادب بہاولپور، اپریل ۱۹۸۷ء
- ۴۔ میرحسان الحیدری، تاریخ ادبیات مسلمان پاک و ہند (جلد نمبر 13، 14)، پنجاب یونیورسٹی لاہور، ۱۹۷۱ء
- ۵۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرانیکسی ادب ریت تے روایت، بیکن بگس ملتان، مارچ ۱۹۹۳ء
- ۶۔ اسلم عزیز ڈرانی، ڈاکٹر، سرانیکسی ناول نگاری، سرانیکسی ادبی بورڈ (رجسٹرڈ) ملتان ۲۰۰۸ء
- ۷۔ قدسیہ قاسم، سرانیکسی افسانے دافنی و یورا، وسیب پبلشرز بہاولپور
- ۸۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب -- سرانیکسی، مقتدرہ قومی زبان، پاکستان ۲۰۱۲ء
- ۹۔ نواز کاوش، تزکہ، سرانیکسی ادبی مجلس (رجسٹرڈ) بہاولپور ۱۹۹۲ء
- ۱۰۔ قاسم جلال، التاء، ادار تعمیر فکر، بہاولپور ۱۹۹۲ء
- ۱۱۔ محمد اسلم میتلا، سرانیکسی انشائیے، سرانیکسی پبلیکیشنز مظفر گڑھ، ستمبر ۱۹۸۶ء
- ۱۲۔ سلیم ملک، ڈاکٹر، جھلار، سرانیکسی ادبی مجلس، بہاولپور، ۸، فروری ۱۹۹۳ء
- ۱۳۔ انیس شاہ جیلانی، مہاندر اڈیکھنس، سانول سرانیکسی ادبی اکیڈمی ڈیرہ نیش، رحیم یار خان، ۱۹۹۰ء
- ۱۴۔ عبدالباسط بھٹی، ڈاکٹر، ڈول، سرانیکسی ادبی مجلس، بہاولپور، ۱۹۹۵ء
- ۱۵۔ خیابان خرم، خرم بہاولپوری، سرانیکسی ادبی مجلس بہاولپور، ۱۹۸۶ء
- ۱۶۔ نسیم اختر، سرانیکسی افسانے وچ خواتین دے مسائل، جھوک پبلشرز، ملتان، ۲۰۰۱ء
- ۱۷۔ قاسم سیال، چندہ چندھیڑ دے، ملتان سرانیکسی ادبی بورڈ، ملتان، ۲۰۰۸ء
- ۱۸۔ خالد اقبال، کویلی دی کاوڑ، جھوک پبلشرز، ملتان، ۲۰۰۵ء

حصہ اول:

افسانہ: ہیئت، موضوعات، فنی مباحث، آغاز تے ارتقاء
 خصوصی مطالعہ: ۱۔ غلام حسن حیدراٹی دے افسانے ۲۔ آدی واس ۳۔ سانجھ ۴۔ تھل مارو داپنیڈا

حصہ دوم:

ناول: ہیئت، موضوعات، فنی مباحث، آغاز تے ارتقاء
 خصوصی مطالعہ: ۱۔ پہاج ۲۔ اللہ لکھنوی موبجھال ۳۔ پڑی وچ دریا

حصہ سوم:

ڈرامہ: ہیئت، موضوعات، فنی مباحث، آغاز تے ارتقاء
 خصوصی مطالعہ: ۱۔ رُٹھڑے پندھ ۲۔ سنجھ صبا حیل ۳۔ کنوار

ضروری کتاباں

- ۱۔ دلشاد کلانچوی، سرائیکی اور اس کی نثر، سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور، ۱۹۸۲ء
- ۲۔ میر حسان الحدیدی، تاریخ ادبیات مسلمان پاک و ہند (جلد نمبر 13, 14)، پنجاب یونیورسٹی لاہور ۱۹۷۱ء
- ۳۔ قدسیہ قاسم، سرائیکی افسانے دافنی و پورا، وسیب پبلشرز بہاولپور، ۲۰۰۷ء
- ۴۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب -- سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان، پاکستان ۲۰۱۲ء
- ۵۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، بیکس ملتان، مارچ ۱۹۹۳ء
- ۶۔ اسلم عزیز ڈرانی، ڈاکٹر، سرائیکی ناول نگاری، سرائیکی ادبی بورڈ (رجسٹرڈ) ملتان ۲۰۰۸ء
- ۷۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی تخلیقات میں عورت، سرائیکی ادبی بورڈ ملتان، ۲۰۰۶ء
- ۸۔ نسیم اختر، سرائیکی افسانے وچ خواتین دے مسائل، جھوک پبلشرز، ملتان ۲۰۱۲ء
- ۹۔ نواز کاوش، ترکہ، سرائیکی ادبی مجلس (رجسٹرڈ) بہاولپور ۱۹۹۲ء
- ۱۰۔ قاسم جلال، التا، ادارہ تعمیر فکر، بہاولپور ۱۹۹۲ء
- ۱۱۔ حفیظ خان، رُٹھڑے پندھ، ملتان انسٹیٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ، ملتان ۲۰۰۵ء
- ۱۲۔ مسرت کلانچوی، سنجھ صبا حیل، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور ۱۹۸۹ء
- ۱۳۔ ظفر نشاری، پہاج، پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، لاہور۔ جون ۲۰۰۲ء
- ۱۴۔ حبیب مہاٹھ، اللہ لکھنوی موبجھال، عوام دوست فاؤنڈیشن، رحیم آباد، بھکر اکتوبر ۲۰۱۰ء
- ۱۵۔ احسن واگھا، آدی واس، دمان، سوشل ڈائیورسٹی کنزرویشن ونگ پریسے والا۔ تونسہ ۲۰۰۲ء
- ۱۶۔ بتول رحمانی، سانجھ، سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور، ۱۹۹۴ء
- ۱۷۔ مسرت کلانچوی، تھل مارو داپنیڈا، سرائیکی ادبی بورڈ (رجسٹرڈ) ملتان۔ ۲۰۰۵ء
- ۱۸۔ مہر گل محمد، غلام حسن حیدراٹی دے افسانے، مرتب مہر گل محمد، ملتان
- ۱۹۔ سجاد حیدر پرویز، ”سرائیکی ادب ٹورتے پندھ“، مجلس سرائیکی مصنفین مظفر گڑھ، ۱۹۹۶ء

- ۱۔ کافی (روایت تے فن):
 کافی شاہ حسینؒ توں خواجہ غلام فریدؒ توڑٹی تے بعد وچ
 خصوصی مطالعہ: ۱۔ سچل سرمستؒ ۲۔ بلھے شاہ ۳۔ خواجہ عاقل جوگی
 ۴۔ خرم بہاولپوری ۵۔ جانناز جتوئی
- ۲۔ ڈوہڑہ (روایت تے فن):
 خصوصی مطالعہ: ۱۔ محمد بخش نوروز ۲۔ دیوان خوشدل ۳۔ دیوان ولایت شاہ بخاری
- ۳۔ مرثیہ (روایت تے فن):
 خصوصی مطالعہ: ۱۔ غلام سکندر غلام ۲۔ گل محمد عاشق ملتانی ۳۔ بہار ملتانی

ضروری کتاباں

- ۱۔ دلشاد کلانچوی، قدیم سرائیکی شاعر تے ادیب، اکادمی سرائیکی ادب بہاولپور، اپریل ۱۹۸۷ء
- ۲۔ میر حسان الحمیدی، تاریخ ادبیات مسلمان پاک وہند (جلد نمبر 13, 14)، پنجاب یونیورسٹی لاہور ۱۹۷۱ء
- ۳۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، بیکن بکس ملتان، مارچ ۱۹۹۳ء
- ۴۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب -- سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان، پاکستان ۲۰۱۲ء
- ۵۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، سرائیکی شاعری دارالافتاء، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان،
- ۶۔ نواز کاوش، ترکہ، سرائیکی ادبی مجلس (رجسٹرڈ) بہاولپور ۱۹۹۲ء
- ۷۔ قاسم جلال، التا، ادارہ تعمیر فکر، بہاولپور ۱۹۹۲ء
- ۸۔ محمد اسلم رسول پوری، انتخاب سچل سرمستؒ، بزم ثقافت ملتان، ۱۹۷۷ء
- ۹۔ خیابان خرم، خرم بہاولپوری، سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور، ۱۹۸۶ء
- ۱۰۔ خلش پیرا صحابی، ملتانی مرثیہ، پاکستان پنجابی ادبی بورڈ لاہور، ۱۹۸۶ء
- ۱۱۔ حفیظ خان، خرم بہاولپوری شخصیت، فن اور منتخب سرائیکی کلام
- ۱۲۔ اجمل مہار بن اکبر، ملتان کے قدیم امام باڑے اور مجالس اعزاز کی روایت
- ۱۳۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، دیوان خوشدل

(SRA310) ۵۔ فریدیات: خواجہ غلام فریدؒ: شخصیت تے شاعری 3 کریڈیٹ آورز

۱۔ خواجہ غلام فریدؒ شخصیت تے عہد:

۱۔ خواجہ فرید دا خاندانی ماحول تے زندگی دے اہم واقعات

۲۔ خواجہ فریدؒ دی شاعری:

۱۔ تصوف، کافی دی روایت تے خواجہ فریدؒ

۲۔ سرائیکی وسیبی (ثقافتی تے جغرافیائی) منظر نامہ تے خواجہ فریدؒ دی شاعری

۳۔ خواجہ غلام فریدؒ دی شاعری دے دیگر موضوعات

۳۔ خواجہ فریدؒ دی شاعری دے فنی خصائص:

۱۔ ہیئت دی رنگارنگی، شاعری دا اسلوب، لفظیات، امجری/تمثال آفرینی، علامتاں استعارے تے تشبیہاں، موسیقیت تے غنائیت

مطالعہ متن:

نمبر شمار	کافیاں
۱	آچٹوں رل یار
۲	روہی لگڑی ہے سانوٹی
۳	آئے مست ڈیہاڑے ساوٹ دے
۴	پورب للھاوے تے پتالوں پاٹی آوے
۵	روہی وٹھڑی ٹوبھاتارے وے
۶	ساوٹ میٹگھ ملہاراں
۷	اُتھ درد منداں دے دیرے

تصوف:

نمبر شمار	کافی نمبر بحوالہ عزیز الرحمن	کافیاں
۱	۲۶۷	ہک ہے ہک ہے ہک ہے
۲	۱۶۷	الف ہو ہم بس سے میاں جی
۳	۱۵۴	ہے عشق دا جلوہ ہر ہر جاء
۴	۱۸	مُساگ ملیدی دا گڈر گیا ڈیہہ سارا
۵	۸۴	ہر صورت وچ دلدار ڈٹھم

تصویرِ انساں:

نمبر شمار	کافیاں
۱	میڈا عشق وی تُوں میڈا یار وی توں
۲	اتھاں میں مٹھری نت جاں بلب
۳	شاہ را، نجھا لبیلا جوگی جادوگر
۴	صبح صادق خاں صاحبی ماٹے
۵	بے صورت، صورت اولے
۶	کیا حال سٹاواں دل دا
۷	بٹن دلبر شکل جہاں آیا

نوٹ: انہاں کافیاں وچوں تشریح کیے اقتباس ڈتا ونج سگدے۔

ضروری کتاباں

- ۱۔ اسلم انصاری ڈاکٹر، دیباچہ Kafees، بزم ثقافت ملتان
- ۲۔ انوار احمد ڈاکٹر، خواجہ فرید کے تین رنگ، بزم ثقافت، ملتان
- ۳۔ انور فیروز، گوہر شب چراغ، بخت پرشز اینڈ پبلیشرز، لاہور
- ۴۔ حنیف چودھری، مطالعہ فرید کا ایک نیا رخ، سرانسیکی ریسرچ سنٹر، بہاء الدین زکریا یونیورسٹی، ملتان
- ۵۔ خالد اقبال، بھاگ سہاگ فرید، سجاک ادبی سنگت، شادان لنڈ، دیرہ غازیخان
- ۶۔ دلشاد کلاںچوی، کون فرید فقیر، سرانسیکی لائبریری، بہاولپور
- ۷۔ شہاب دہلوی، خواجہ فرید حیات و شاعری، اردو اکیڈمی، بہاولپور
- ۸۔ شیخ محمد سعید، جہان فرید، بکس، ملتان
- ۹۔ شبیر حسن اختر، فرید شناسی، بزم ثقافت، ملتان
- ۱۰۔ عبدالحق مہر ڈاکٹر، پیام فرید، سرانسیکی ادبی بورڈ، ملتان
- ۱۱۔ عبدالحق مہر ڈاکٹر، فرید، سرانسیکی ادبی بورڈ، ملتان
- ۱۲۔ طاہر محمود کوریج، خواجہ فرید اور ان کا خاندان، الفیصل تاجران و ناشران کتب اردو بازار، لاہور
- ۱۳۔ کرسٹوفر شیکل ڈاکٹر، Fiftly Poems of KH. Farid،
- ۱۴۔ میاں برخوردار، فوائد فرید، خدا بخش غوث بخش تاجران کتب جلال پور پیر والہ ملتان
- ۱۵۔ محمد حیات چغتائی، خواجہ فرید تے سماجیات، سرانسیکی ادبی مجلس، بہاولپور
- ۱۶۔ نور احمد فریدی مولانا، دیوان فرید، قصر الادب رائٹرز کالونی، ملتان
- ۱۷۔ واحد بخش سیال، مقامیں المجالس، اسلامک بک فاؤنڈیشن، لاہور/صوفی فاؤنڈیشن، بہاولپور
- ۱۸۔ روبینہ ترین، ڈاکٹر، اجمل مہاراجن اکبر، خواجہ فرید سیمینار، سرانسیکی ریسرچ سنٹر، بہاء الدین زکریا یونیورسٹی، ملتان
- ۱۹۔ سجاد حیدر پرویز، پروفیسر، ”فرید تے فریدیت“، اسماعیل قریشی پبلیکیشنز، لاہور

☆ بنیادی مباحث:

- ۱۔ زبان کیا ہے
- ۲۔ زبان، سماج تے سوچ
- ۳۔ زبان بہ حیثیت نظام (System)
- ۴۔ زبان دے وسیلے (Mediums) (آواز، تحریر)
- ۵۔ زبان تے سوچ
- ۶۔ زبان تے معنی
- ۷۔ زبان دی ابتدا۔ چند نظریے
- ۸۔ زبان تے بولیاں، لسانی تبدیلیاں، لسانی لین دین
- ۹۔ زبانوں دی بنیادی تقسیم تے گردہ بندی (سامی،... ہند یورپی)

☆ لسانیات دی تعریف تے قسماں:

- سماجی لسانیات (Socio-Linguistics) نفسی لسانیات (Psycho-Linguistics)
- توضیحی لسانیات (Descriptive Linguistics) تقابلی لسانیات (Comparative Linguistics)

☆ سرائیکی لسانیات:

- ۱۔ سرائیکی زبان، آغاز و ارتقاء، بنیادی نظریات
- ۲۔ ماہرین لسانیات دے نظریے
- الف: مغربی: جارج گریسن، اوبرائن، سمرف، سی شیکل
- ب: مشرقی: حافظ محمود شیرانی، شوکت سبزواری، قاضی راضی، مہر عبدالحق، نظامی بہاولپوری، عتیق فکری، اسلم رسولپوری
- ۳۔ سرائیکی دیاں مخصوص آوازاں، سرائیکی رسم الخط

ضروری کتاباں

- ۱۔ عطا محمد لاشا دکلا نچوی، سرائیکی لسانیات، سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
- ۲۔ ڈاکٹر مہر عبدالحق، ڈاکٹر، مزید لسانی تحقیقاں، سرائیکی ادبی بورڈ
- ۳۔ سی شیکل، دی سرائیکی لینگویج آف سنٹرل پاکستان
- ۴۔ گیان چند، ڈاکٹر، عام لسانیات، ترقی اردو بیورو، دہلی
- ۵۔ خلیل صدیقی، زبان کیا ہے؟، زمر دپہلی کیشنز، کوئٹہ
- ۶۔ خلیل صدیقی، سانی مباحث، زمر دپہلی کیشنز، کوئٹہ
- ۷۔ اوبرائن، اے گلاسری آف ملتانی لینگویج
- ۸۔ سر جارج گریسن، لینگو سٹک سروے آف انڈیا (چھویں جلد)
- ۹۔ میمن، عبدالحجید سندھی، ڈاکٹر، لسانیات پاکستان، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۱۰۔ سجاد حیدر پرویز، مختصر تاریخ زبان و ادب، سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد، ۲۰۱۲ء
- ۱۱۔ ڈیوڈ کرٹل، لسانیات کیا ہے، ڈاکٹر نصیر احمد خاں (مترجم)، نگارشات، میاں جمیئر، لاہور
- ۱۲۔ اقتدار حسین، ڈاکٹر، لسانیات کے بنیادی اصول، ایجوکیشنل بک ہاؤس، علی گڑھ
- ۱۳۔ سید نور علی ضامن حسینی، معارف سرائیکی، مصطفی شاہ اکیڈمی احمد پور شرقیہ

۱۔ فن تحقیق:

تعریف، تحقیق تے تنقید، ادبی تحقیق تے سماجی تے سائنسی علوم دی تحقیق اچ فرق

۲۔ تحقیقی مقالہ:

متن دی تعریف، روایت متن، تالیف متن، تصحیح متن، حوالہ تے صحت متن

۳۔ تحقیقی مقالہ:

موضوع، موضوع دا انتخاب، خاکہ، مفروضہ، تحقیقی مواد حاصل تے وسائل، لائبریری دا استعمال، حواشی، حوالہ جات، اقتباسات، اشاریہ

سازی تے کتابیات

۴۔ خصوصی مطالعہ:

ہر نویں سمسٹروچ استاد تحقیقی اصول دی کہیں ڈو کتاباں دا مطالعہ کرو لسی۔

ضروری کتاباں

- ۱۔ ایم سلطانہ بخش، ڈاکٹر، اردو میں اصول تحقیق۔ جلد اول دوم، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۲۔ اعجاز راہی، تحقیق اور اصول وضع اصطلاحات، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۳۔ سید جمیل احمد رضوی، لائبریری سائنس اور اصول تحقیق، مقتدرہ قومی زبان اسلام آباد
- ۴۔ احسان اللہ خان، ڈاکٹر، تعلیمی تحقیق، بک ٹریڈرز، لاہور
- ۵۔ عطش درانی، ڈاکٹر، اردو میں مسودات کی تدوین اور طباعتی شعور، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۶۔ گیان چند، ڈاکٹر، تحقیق کافن، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد، طبع سوم، ۲۰۰۷ء
- ۷۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، پرکھ پرچول،

۱۔ ترجمہ نظریہ تے اصول:

ترجمہ کیا ہے... ترجمے بارے قدیم تے جدید نظریے (جدید، پس جدید، ردِ تشکیلی، ڈسکورس تھیوری وغیرہ) ترجمہ نگاری دے بنیادی اصول

۲۔ سرائیکی وچ ترجمے دی روایت تے اوندیاں خاصیتاں:

خصوصی مطالعہ:

- ۱۔ دلشاد کلا نچوی ”توبہ زاری“ (توبہ النصوح از ڈپٹی نذیر احمد)
- ۲۔ سجاد حیدر پرویز ”عشق دے وڑنج انوکھڑے“ (ترجمہ) مس جانکو ٹوکیو نیٹ ”An Eastern Lover“

۳۔ ترجمے دیاں عملی مشقیاں:

- الف: انگریزی توں سرائیکی
- ب: سندھی توں سرائیکی
- ج: اُردو توں سرائیکی

ضروری کتاباں:

- ۱۔ سجاد حیدر پرویز اردو سرائیکی کے باہم تراجم سرائیکی ادبی بورڈ
- ۲۔ ڈاکٹر مرزا حامد بیگ ترجمے کا فن۔ نظری مباحث مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۳۔ ثار احمد قریشی ترجمہ روایت اور فن مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۴۔ اعجاز اہی اردو زبان میں ترجمے کے مسائل مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۵۔ برگینڈیر نذیر علی شاہ ”فردوس ٹھگالی“ (فردوس بریں از عبدالحکیم شرر) سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور
- ۶۔ دلشاد کلا نچوی ”توبہ زاری“ (توبہ النصوح از ڈپٹی نذیر احمد) اکادمی سرائیکی ادب بہاولپور
- ۷۔ سجاد حیدر پرویز اُردو اور سرائیکی کے باہم تراجم سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان
- ۸۔ سجاد حیدر پرویز عشق دے وڑنج انوکھڑے
- ۹۔ خالد اقبال فن ترجمہ اصول و مبادیات جھوک پبلشرز، ملتان

- ۱۔ نویں شاعری: ☆ نویں شاعری رجانات، جدیدیت، ترقی پسندی، قوم پرستی و تخلیقی اظہار وغیرہ
- ☆ سرانیکی وچ نویں شعری صنفان دی لوڑ تے پس منظر
- ۲۔ الف) غزل: تعریف، موضوعات تے فنی خاصیتاں
- ب) جدید نظم: خصوصی مطالعہ: قیس فریدی، عزیز شاہد، سلیم احسن، اقبال سوکڑی، ممتاز احمد ڈاھر
- ج) نویں کافی: عابد عتیق، ارشاد تونسوی، عاشق بزدار، نصر اللہ خان ناصر، سعید اختر، اشوال
- د) ڈوہڑہ: روایت، موضوع تے فن، کلاسیکی کافی تے نویں کافی داموازنہ
- خصوصی مطالعہ: سفیر لاشاری، رفعت عباس، شمیم عارف قریشی
- بہت روایت، فکری اتے فنی خوبیاں، کلاسیکی ڈوہڑے تے نویں ڈوہڑے داموازنہ
- خصوصی مطالعہ: احمد خان طارق، شا کر شجاع آبادی، ریاض عصمت

ضروری کتاباں:

- ۱۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، سرانیکی شاعری دارالقاء، سرانیکی ادبی بورڈ (رجسٹرڈ) ملتان، ۲۰۰۷ء
- ۲۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب -- سرانیکی، مقتدرہ قومی زبان، ۴۔ پاکستان ۲۰۱۲ء
- ۳۔ حفیظ خان، رفعت عباس دی سرانیکی شاعری، سرانیکی انسٹی ٹیوٹ، ملتان
- ۴۔ محمد ممتاز خان، جدید سرانیکی شاعری تے اچو کا بندہ، جھوک پبلشرز ملتان، ۲۰۰۷ء
- ۵۔ سعید اختر، وساکھ، دوست ایسوسی ایٹس الکریم مارکیٹ لاہور، ۲۰۰۰ء
- ۶۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، اجرک، سرانیکی ادبی مجلس بہاول پور، ۱۹۹۱ء
- ۷۔ عشق اللہ نسیم جاگیا، رفعت عباس، کتاب نگر ملتان، ۲۰۰۵ء
- ۸۔ تل وطنی، عابد عتیق، رت لیکھا، ۲۲۔ میاں جیمبرز، ۳۔ ٹمپل روڈ لہور، دسمبر ۲۰۰۰ء
- ۹۔ ارشاد تونسوی، ندی ناں بچوک، سرانیکی ریسرچ سنٹر، جامعہ زکریا ملتان، ۲۰۰۶ء
- ۱۰۔ احمد خان طارق، عمراں دا پورھیا، جھوک پبلشرز ملتان، ۲۰۰۷ء
- ۱۱۔ شا کر شجاع آبادی، کلام شاکر، جھوک پبلشرز ملتان، ۲۰۰۶ء
- ۱۲۔ قیس فریدی، ارداس، ممتاز اکیڈمی، رحیم یار خان، ۱۹۸۰ء
- ۱۳۔ اقبال سوکڑی، پنجول دے ہار، دبستان سحر، ڈیرہ غازیخان، ۲۰۰۰ء
- ۱۴۔ اقبال سوکڑی، کالے روہ چٹی برف، دبستان سحر، ڈیرہ غازیخان، ۱۹۹۵ء
- ۱۵۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرانیکی ادب ریت تے روایت، ہیکن بکس ملتان، مارچ ۱۹۹۳ء
- ۱۶۔ نواز کاوش، ترکہ، سرانیکی ادبی مجلس (رجسٹرڈ) بہاول پور ۱۹۹۲ء
- ۱۷۔ قاسم جلال، التا، ادارہ تعمیر فکر، بہاول پور۔ ۱۹۹۲ء
- ۱۸۔ جسارت خیالی، تذکرہ شعرائے تونہ شریف، رنگ ادب پبلی کیشنز، کراچی، ۲۰۱۵ء
- ۱۹۔ عبدالطیف بھٹی، چھند پتری

۱۔ کمپیوٹر تے سافٹ ویئر:

- (الف) تعارف، تاریخ (ب) سافٹ ویئر، تعارف تے قسماں
(ج) ڈیٹا پراسس کرن (د) اندرونی تے بیرونی آلات کمپیوٹر

۲۔ ونڈوز تے انٹرنیٹ:

- (الف) تعارف، ڈیسک ٹاپ تے ونڈوز (ب) فولڈر، ٹاؤن، کاپی کرن، فائل دی نقل و حرکت تے اخراج
(ج) انٹرنیٹ دا استعمال
(i) تعارف (ii) انٹرنیٹ دے بنیادی فائدے (iii) ورلڈ وائڈ ویب، ویب سائٹس، ای میل دا استعمال

۳۔ ایم ایس ورڈ تے ان پیج:

- (الف) ورڈ تے ان پیج کھولن، فائل کھولن، ایڈٹنگ، فارمیٹنگ اتے اوندی پرنٹنگ
(ب) ان پیج تے ورڈ ایج دستاویزات تے کم کرن

۴۔ پاور پوائنٹ تے ایکسل بنیادی اصول:

- (الف) گراف، ٹاؤن، دا طریقہ (ب) سلائیڈاں، ٹاؤن، دا طریقہ

۵۔ عملی کم:

- (الف) ان پیج وچ ٹائپنگ کرن، دا طریقہ کار تے عملی مشق
(ب) ایم ایس ورڈ وچ ٹائپنگ کرن، دا طریقہ کار تے عملی مشق

ضروری کتاباں:

- 1- Fundamentals of Computer System, Poly mer Books, Lahore.
- 2- Basic Computer Skills Programmes by Punjab Informtion Technology board Lahore
3. Basic Computer Skills Programme, Vol-II by Clait, Allied Publisher, Lahore.

۱۔ ابلاغیات: ابلاغیات یا علم ابلاغ عامہ تعریف تے حدود، ابلاغ دیاں قسماں:

اظہار تے ابلاغ دا عمل: ذرائع پیغام دے وسائل، کوڈنگ کوں چاٹن، پیغام وغیرہ کوڈ وچ لکھن آتے فیڈ بیک

☆ ابلاغ وچ رکاوٹاں: ابلاغ دیاں ضرورتاں

☆ ایجنڈا بناؤن وچ ماس میڈیا / صحافتی ابلاغیات دی ساخت تے عمل

☆ معلومات، علم، رائے دے اظہار دا ذریعہ، تفریح آتے ترقی

۲۔ ابلاغ دے ذرائع:

☆ الف: پرنٹ میڈیا: روزنامہ، اخبار، جریدے، رسائل، پمفلٹ وغیرہ وچ لکھن دیاں ضرورتاں تے طریقے

☆ خبر، ادارہ، کالم، فیچر، تعریف تے فن، پڑھن تے لکھن

☆ ب: الیکٹرونک میڈیا: ریڈیو، ٹی وی، فلم، دائرہ عمل تے ضرورتاں

☆ خبر تے خبرنامہ، سٹیج پروگرام، ڈرامہ، دستاویز پروگرام (Documentaries)

☆ ج: نواں میڈیا: انٹرنیٹ، آن لائن صحافت دا استعمال

۳۔ سرائیکی ذرائع ابلاغ:

☆ سرائیکی صحافت آغاز تے ارتقاء، اخباراں دے سرائیکی ادبی صفحے

☆ سرائیکی ریڈیو پروگرام، نوں سرائیکی ٹی وی چینل تے انہاں دے اہم پروگرام (خبرنامہ، ڈرامے، سٹیج شو وغیرہ)

۴۔ ماس میڈیا دا سرائیکی وسیب اُتے اثرات دا جائزہ:

ضروری کتاباں:

1. Understanding Mass communication Defleur, Dennis, Houghton Muffin Co. Boston. 2000.
2. Introduction to Mass Communication, Edward J. Whetmore, Wadsworth Publishing Co. California 1995.
3. Journalism for All, Mehdi Hassan and Abdus Salam Khurshid, Aziz Book Depot, Lahore 6th ed, 1997.
4. Iblagh Kay Nazriyat, Muqaddara Shamsuddin, M, Nation Language Authority, Islamabad 1990.
5. Dynamics of Mass Cmmunication Roger Dominic 6th ed, McGraw Hill New York London 1999.
6. Ta, araf-e-Iblagh-e-Amma, Matin-ur-Rehman Murtaza, Department of Communication, University of Karachi-2000.
7. Introducing Mass Communication Michael W. Gambol, McGraw Hill, 196.
8. Media of Mass Communication, k John Vivian 5th ed. Allyn and Bacon, London, 2000.

تحقیقی مقالہ:

۱- مقالے دی تیاری:

- ☆ پڑھن دی اہمیت تے نوٹس گھنن
- ☆ مقالے دی ترتیب تے تسوید
- ☆ اجزائے مقالہ تے انہاں دی تشکیل

۲- سرائیکی وچ تحقیق دی روایت دا تنقیدی تے تحقیقی تجزیہ:

خصوصی مطالعہ: ڈاکٹر مہر عبدالحق

ڈاکٹر روبینہ ترین

شبیر حسن اختر

محمد اسلم رسو پوری

شوکت مغل

حفیظ خان

ضروری کتاباں:

- ۱- ایم سلطانہ بخش، ڈاکٹر، اردو میں اصول تحقیق۔ جلد اول دوم، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۲- اعجاز راہی، تحقیق اور اصول وضع اصطلاحات، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۳- سید جمیل احمد رضوی، لائبریری سائنس اور اصول تحقیق، مقتدرہ قومی زبان اسلام آباد
- ۴- احسان اللہ خان، ڈاکٹر، تعلیمی تحقیق، بک ٹریڈرز، لاہور
- ۵- عطش درانی، اردو میں مسودات کی تدوین اور طباعتی شعور، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۶- گیان چند، ڈاکٹر، تحقیق کا فن، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۷- مہر عبدالحق، ڈاکٹر، ملتان کی زبان اور اسکا اردو سے تعلق، اردو اکادمی بہاولپور، ۱۹۶۷ء
- ۸- مہر عبدالحق، ڈاکٹر، سرائیکی زبان دیاں مزید لسانی تحقیقاں، سرائیکی ادبی بورڈ ۱۹۸۵ء
- ۹- مہر عبدالحق، ڈاکٹر، سرائیکی زبان اور اسکی ہمسائیہ علاقائی زبانیں، سرائیکی ادبی بورڈ ۱۹۷۷ء
- ۱۰- عبدالطیف بھٹی، چھند پتری

تحریری مہارتاں (Writing Skills) تعریف تے توضیح:

- ۱۔ تحریر دے فن دیاں بنیادی ضرورتاں.....تحریر دیاں مختلف قسماں اتے انہاں دیاں وضاحتاں۔
مُدلل تحریر، بیانیہ تحریر، توضیحی تحریر (Discriptive, Narative, Argumentative) نثر، مکالماتی تحریر وغیرہ
- ۲۔ تحریر کیتے ذہنی عمل دی پرداخت، خیالات (Brain Storming): طریقہ کار اتے مشقناں
- ۳۔ خاکہ بٹاؤ، اتے ٹولس گھنٹ طریقہ کار اتے عملی مشقناں
- ۴۔ پیراگراف بٹاؤ، لکھنٹ، پیراگراف دی ساخت اتے طریقہ تحریر
- ۵۔ مضمون نگاری۔ مضمون دیاں قسماں۔ تخلیقی مقالہ ساخت اتے طریقہ تحریر
- ۶۔ تحریر اچ تو ازن اتے ہم آہنگی پیدا کرنٹ
- ۷۔ ادبی تحریر دیاں مختلف شکلاں اتے انہاں دی تحریری مشقناں مختصر افسانہ، ڈرامہ، کالم، فہر، تبصرہ، وعظ اتے انٹرویو دیاں رپورٹاں
- ۸۔ رموزِ اوقاف دے استعمالات ۹۔ اسائنمنٹ بٹاؤ: موضوع دا انتخاب، تنقیدی فکر دے طریقے اتے مشقناں اسائنمنٹ دی ہیئت تے ترکیب: تحریر دا طریقہ کار

ضروری کتاباں

- ۱۔ ڈاکٹر مہر عبدالحق، سرانسیکی زبان دے قاعدے قانون، سرانسیکی ادبی بورڈ، ملتان
- ۲۔ مولوی عبدالحق، قواعد اردو
- ۳۔ شوکت سبزواری، قواعد زبان
- ۴۔ مخمورا کبر آبادی، زبان اور اسلوب
- ۵۔ انور جمال، پروفیسر، تنقیدی اصطلاحات
- ۶۔ رزاق شاہد، موتی ادب تریل دے

اختیاری پرچہ جات

گروپ: A

3 کریڈیٹ آورز

۱۔ سرائیکی کافی دامطالعہ (اختیاری)

(SRA411)

کافی سرائیکی زبان تے ادب دی ہک نمائندہ شعری ونکی ہے، سرائیکی شاعری اپنے سارے شعری امکانات تے شعری خوبیاں نال اپنی شعری صنف کافی وچ اپنے پورے شد و مد نال جلوہ گر نظر دی ہے، ایں پرچے وچ کافی دا قدیمی تاریخی پچھو کڑ، تعریف، ہیئت، موضوعات دے نال نال سرائیکی کافی دے انہاں تمام شاعراں دے نال متعارف کرایا ویسی جہاں سرائیکی کافی دی ریت تے روایت کوں اگوں ٹورن ڈا اہر کیتے، ایں پرچے وچ طالب علماں کوں مختلف کافی گوشاعراں دے منتخب کلام دا فنی فکری جائزہ وی پیش کرن دا طریقہ وی ڈسایا ویسی۔

- ۱۔ ☆ سرائیکی کافی تعریف، تشکیل عناصر ☆ سرائیکی کافی دی روایت:
- ☆ قدیم وادی سندھ دا تعارف تے تاریخ ☆ اسماعیلی پیراں دے گنان تے کافی
- ۲۔ سرائیکی کافی گوشاعراں دا پہلا دور: ☆ سچل سرمست، رحل فقیر، بیدل سندھی، حمل لغاری، منشی غلام حسن شہید گانمن
- ۳۔ سرائیکی کافی گوشاعراں دا ڈو جھاد دور: ☆ حضرت خواجہ غلام فرید، ☆ دیوان ولایت شاہ بخاری
- ☆ خرم بہاؤ پوری توں موجودہ دور: ☆ خرم بہاؤ پوری، ☆ محمد یار بلبل فریدی ”دیوان محمدی“
- ☆ رفعت عباس ☆ شیم قریشی تے ہم عصر شاعر
- ۵۔ سرائیکی کافی گوشاعراں دی کافیاں دی تشریح تے توضیح (فنی تے موضوعاتی)

ضروری کتاباں:

- ۱۔ کیفی جا پوری، سرائیکی شاعری
- ۲۔ نصر اللہ ناصر، ڈاکٹر، سرائیکی شاعری دا ارتقاء
- ۳۔ سجاد حیدر پرویز، مختصر تاریخ زبان و ادب۔ سرائیکی
- ۴۔ مقدمہ علامہ طالوت، دیوان فرید
- ۵۔ مہر عبدالحق، پیام فرید
- ۶۔ حفیظ خان، خیابان خرم
- ۷۔ اسلم رسول پوری، سچل سرمست
- ۸۔ اسلم رسول پوری، حمل لغاری
- ۹۔ اسلم رسول پوری، بیدل سندھی
- ۱۰۔ رفعت عباس، عشق اللہ سنیں جا گیا

- (الف) ڈوہڑے دی ہیئت، سرانیکی ڈوہڑے دی روایت دامطالعہ، حسین ڈوہڑے، فریدی ڈوہڑے
- (ب) ڈوہڑے دے قدیم شاعر: حضرت سلطان باہو، حضرت علی حیدر ملتانی، مولوی لطف علی، سچل سرمست
- (ج) سرانیکی ڈوہڑے دے کلاسیکل شاعر: خیرشاہ، نوروز، خوشدل، سید مبارک شاہ
- (د) جدید ڈوہڑے دے شاعر: احمد خان طارق، شا کر شجاع آبادی، امان اللہ ارشد، شا کر مہروی

ضروری کتاباں:

- ۱۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، سرانیکی شاعری دارالتقاء، سرانیکی ادبی بورڈ راجستریڈ ملتان۔
- ۲۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب۔ سرانیکی، مقتدرہ قومی زبان۔ اسلام آباد۔ ۲۰۱۲ء
- ۳۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرانیکی ادب ریت تے روایت، سرانیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۴۔ مقبول گیلانی، ڈاکٹر، سرانیکی زبان و ادب، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان۔ ۲۰۱۱ء
- ۵۔ کیفی جام پوری، سرانیکی شاعری، بزم ثقافت ملتان،
- ۶۔ دلشاد کلانچوی، سرانیکی اور اُس کی نثر، مکتبہ سرانیکی لائبریری بہاولپور۔ ۱۹۸۲ء
- ۷۔ دلشاد کلانچوی، سرانیکی شاعری دے کچھ مہاندے شاعر، اکادمی سرانیکی ادب راجستریڈ، بہاولپور، ۲۰۰۸ء

- (الف) مرثیہ دی تعریف، مرثیہ دی ہیئت، مرثیہ دے اجزاء، مرثیہ دیاں خصوصیات، مرثیہ دا آغاز تے ارتقاء، سرائیکی مرثیہ دا آغاز تے ارتقاء، سرائیکی مرثیہ دیاں خصوصیات،
- (ب) سرائیکی مرثیہ عہد بہ عہد، اسماعیلی پیراں دا کلام، یارہویں صدی وچ مرثیہ، بارہویں صدیں وچ مرثیہ، تیرہویں صدی وچ مرثیہ، چوڈھویں صدی وچ مرثیہ
- (ج) سرائیکی مرثیہ دا خصوصی مطالعہ
- ۱۔ مولوی فیروز الدین دی مرثیہ نگاری
۲۔ سید اکبر شاہ دی مرثیہ نگاری
۳۔ غلام سکندر غلام دی مرثیہ نگاری
۴۔ منشی نبی بخش مضطر ملتانی دی مرثیہ نگاری
۵۔ مولوی گل محمد عاشق دی مرثیہ نگاری
۶۔ نبی بخش شوق کربلائی دی مرثیہ نگاری
۷۔ سید امام علی شاہ شفیق، کلیات شفیق
۸۔ سید گانموں شاہ واصف (گلدستہ کونین: حصہ نثر)

ضروری کتاباں:

- ۱۔ کیفی جام پوری، سرائیکی شاعری، بزم ثقافت ملتان،
- ۲۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، سرائیکی شاعری دا ارتقاء، سرائیکی ادبی بورڈ رجسٹرڈ ملتان۔
- ۳۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب۔۔۔ سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان۔ اسلام آباد۔ ۲۰۱۲ء
- ۴۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۵۔ مقبول گیلانی، ڈاکٹر، سرائیکی زبان و ادب، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان۔ ۲۰۱۱ء
- ۶۔ دلشاد کلانچوی، سرائیکی شاعری دے کچھ مہاندے شاعر، اکادمی سرائیکی ادب رجسٹرڈ، بہاول پور، ۲۰۰۸ء
- ۷۔ خلش پیر اصحابی، ملتانی مرثیہ، پاکستان پنجابی ادبی بورڈ، لاہور
- ۸۔ سید امام علی شاہ شفیق، مرتبہ: سید کرامت علی شاہ، کلیات شفیق، جھوک پبلشرز، ملتان، ۲۰۱۰ء
- ۹۔ سید گانموں شاہ واصف، گلدستہ کونین، مرتبہ: سید محمد ثقلین شاہ، احسن پیر والا تحصیل کروڑ، ضلع لیہ، ۲۰۰۷ء

ا۔ سی حرنی:

- ☆ سی حرنی کیا ہے؟ ☆ ہیئت تے روایت
☆ سی حرنی دے موضوعات تے روایت ☆ نعتیہ سی حرنی
☆ عشقیہ سی حرنی ☆ متفرق سی حرفیاں
☆ حمد تے نعت، عشق تے محبت، تصوف، معرفت اتے دنیا دی بے ثباتی اتے ناپائیداری دے مضمون

پہلا (منڈھلا) دور:

ا۔ سی حرنی دی روایت تے فن:

شاہ حبیب قادری (۱۰۸۰ھ) توں سچل سرمست دی روایت

- ڈوجھا (وچلا) دور: خصوصی مطالعہ (۱): سلطان باہو، علی حیدر ملتانئی، حافظ جمال اللہ ملتانئی
ترتیبچھا (چھیکڑی) دور: خصوصی مطالعہ (۲): سید اکبر شاہ دی سی حرنی
جدید دور خصوصی مطالعہ (۳): مبارک شاہ
خصوصی مطالعہ (۱): خالد اقبال
امیر حیدر میرن
ہیرا پنجا
جان محمد گداز:

ضروری کتاباں:

- ۱۔ کیفی جام پوری، سرائیکی شاعری، بزم ثقافت ملتان ۱۹۶۹ء
- ۲۔ عبدالمجید بھٹی، کلیات باہو، آئینہ ادب چوک مینار نارنگلی لاہور
- ۳۔ ملک فضل الدین سکے زئی، مجموعہ ابیات علی حیدر، اللہ والے کی دوکان لاہور ۱۳۲۵ھ
- ۴۔ شیخ عبداللہ، چندڑی پردیسی، صدیقیہ کتب خانہ ملتان
- ۵۔ مولانا حکیم محمد صادق رائے پوری، سچل سرمست جو سرائیکی کلام، سندھی ادبی بورڈ ۱۹۸۲ء
- ۶۔ تاریخ ادبیات، مسلمانان پاک و ہند ۱۳-۱۴ جلد، پنجاب یونیورسٹی لاہور ۱۹۷۱ء
- ۷۔ اسلم رسول پوری، منتخب سرائیکی کلام حمل لغاری، بزم ثقافت، ملتان
- ۸۔ اسلم رسول پوری، بیدل سندھی انتخاب، بزم ثقافت، ملتان ۱۹۸۱ء
- ۹۔ اکبر شاہ، مجموعہ رسالہ بے نمازاں، مطبوعہ اسلامیہ سٹیٹیم پریس لاہور
- ۱۰۔ مجروح شاہ، بحر الفراق، ابوالاعلیٰ، سٹیٹیم پریس آگرہ
- ۱۱۔ محمد مٹھا، نیگرنیگور، موضع قطب پور ۱۳۲۱ھ
- ۱۲۔ میاں رحیم بخش مولوی فیض بخش، مجموعہ رحیم یار، محمد رحیم نواز تاجران کتب ملتان
- ۱۳۔ جان محمد گداز، مجموعہ جان محمد گداز، مولوی خیر الدین صابر محمد شیر الدین محمد منیر الدین ملتان
- ۱۴۔ حضرت پیر شیر محمد گیلانی، مکتوبات عشق، دربار قطبیہ سندیلیاں والی ضلع فیصل آباد
- ۱۵۔ مہر عبدالحق، نور جمال، سرائیکی ادبی بورڈ ملتان
- ۱۶۔ خالد اقبال، کویلیاں کیتا پیار، جھوک پبلشرز ملتان ۲۰۰۵ء

الف:	افسانہ:	تعریف، روایت، افسانے کے اجزاء، افسانے کے موضوعات، افسانے دیاں قسمیں
ب:	سرانیکی افسانہ:	سرانیکی افسانے دی ٹور، سرانیکی افسانے کے موضوعات، فنی وسائل
ج:	خصوصی مطالعہ:	
۱۔	مسرت کلانچوی	اچی دھرتی جھکا آسمان
۲۔	عامر فہیم	جاگدی اکھ دا خواب
۳۔	حبیب فائق	چڑھیاں گنڈھیں
۴۔	میاں نذیر احمد	پلر پانی
۵۔	اسلم عزیز ڈرانی	سجھ داسنیہا

ضروری کتاباں:

- ۱۔ سید وقار عظیم، داستان سے افسانے تک، کراچی
- ۲۔ دلشاد کلانچوی، سرانیکی اور اس کی نثر، سرانیکی ادبی مجلس بہاولپور
- ۳۔ دلشاد کلانچوی، سرانیکی زبان تے ادب، سرانیکی ادبی مجلس بہاولپور
- ۴۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، سرانیکی زبان و ادب کی مختصر تاریخ، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۵۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرانیکی تخلیقات میں عورت، سرانیکی ادبی بورڈ ملتان
- ۶۔ قدسیہ قاسم، سرانیکی افسانے دافنی ویورا، وسیب پبلشرز، بہاولپور
- ۷۔ نسیم اختر، سرانیکی افسانے وچ خواتین کے مسائل، بیکن بکس، ملتان
- ۸۔ سجاد حیدر پرویز، سرانیکی ادب ٹور تے پندھ، مجلس سرانیکی مصنفین، مظفر گڑھ

الف: ناول

تعریف، روایت، ناول دے اجزاء، ناول دے موضوعات، ناول دیاں قسماں

ب: سرائیکی ناول

i۔ سرائیکی ناول دی ٹور، سرائیکی ناول دے موضوعات، فنی وسائل

ii۔ سرائیکی ناول ناز و ظفر لاشاری کنوں ہنٹ تیں

ج: خصوصی مطالعہ:

۱۔ پہاچ	ظفر لاشاری	۲۔ چھولیاں	محمد اسماعیل احمدانی
۳۔ بھاگ سہاگ	راہی گبول	۴۔ بیڑی وچ دریا	اسلم انصاری
۵۔ سانول	قاصر فریدی	۶۔ سانول موڑ مہاراں	اقبال بانو
۷۔ اللہ لہیسی مونجھاں	حبیب موہانہ	۸۔ گھاٹ	سلیم شہزاد

ضروری کتاباں:

- ۱۔ دلشاد کلا نچوی، سرائیکی کلاسیکی نثر، سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
- ۲۔ دلشاد کلا نچوی، سرائیکی زبان تے ادب، سرائیکی ادبی مجلس بہاولپور
- ۳۔ سجاد حیدر پرویز، سرائیکی زبان و ادب دی مختصر تاریخ، مقتدرہ قومی زبان اسلام آباد
- ۴۔ اسلم عزیز ڈرانی، سرائیکی ناول نگاری دی تاریخ، سرائیکی ادبی بورڈ ملتان
- ۵۔ طاہر تونسوی، سرائیکی تخلیقات میں عورت، سرائیکی ادبی بورڈ ملتان

الف):

ڈرامہ دی تعریف، ڈرامہ دے اجزاء، ڈرامہ دیاں قسماں، ڈرامہ دی تاریخ، یونانی ڈرامہ، یورپی ڈرامہ، ہندوستانی ڈرامہ، اردو ڈرامہ

ب):

سرائیکی ڈرامہ، آغاز تے ارتقاء، سرائیکی منظوم ڈرامہ، سرائیکی مطبوعہ ڈرامے، ترجمہ شدہ سرائیکی ڈرامے

ج):

۱۔	کنوار	رضا گیلانی
۲۔	رت رت کیلوی	قاسم جلال
۳۔	رٹھڑے پندھ	حفیظ خان
۴۔	گلدونائک	خالد اقبال

ضروری کتاباں:

- ۱۔ رفیع الدین ہاشمی، اصناف ادب، سنگ میل پبلی کیشنز، چوک اردو بازار، لاہور، ۱۹۷۶ء
- ۲۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر مختصر تاریخ زبان و ادب __ سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان۔ اسلام آباد۔ ۲۰۱۲ء
- ۳۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۴۔ دلشاد کلانچوی، سرائیکی اور اُس کی نثر، مکتبہ سرائیکی لائبریری بہاولپور۔ ۱۹۸۲ء
- ۵۔ مقبول گیلانی، ڈاکٹر، سرائیکی زبان و ادب (ایک تاریخ ایک جائزہ)، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان۔ ۲۰۱۱ء
- ۶۔ حفیظ خان، کچ دیاں ماٹریاں، سرائیکی اکیڈمی، ملتان، جون ۱۹۸۹ء
- ۷۔ مسرت کلانچوی، سنجھ صبا حلیں، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور، مئی ۱۹۸۹ء
- ۸۔ خالد اقبال، سرائیکی ریڈیائی ڈرامے (انتخاب)، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان، اکتوبر ۲۰۰۷ء
- ۹۔ قاسم جلال، التا، ادارہ تعمیر فکر، بہاول پور، یکم جون ۱۹۹۲ء
- ۱۰۔ دلشاد کلانچوی، سرائیکی زبان تے ادب، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور، مئی ۱۹۸۷ء

- (الف) صنف دی تعریف تے توضیح، نثری اصناف تے شعری اصناف، سرائیکی شعری ادب دیاں مختلف اصناف،
 (ب) جدید شعری اصناف، غزل، پابند نظم، آزاد نظم، نثری نظم، معری نظم، جدید ڈوہڑہ، ہائیکو،
 (ج) جدید شعری اصناف دا خصوصی مطالعہ:

غزل: کالے روچی برف (اقبال سوکڑی)، پڑچھیاں اُتے پھل (رفعت عباس) کوئی آسمان تیں کلہا ہوسی (فریاد ہیردی) ریاض عصمت
 جدید نظم: اجرک (ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر)، طبل کہاڑی (اسلم جاوید)، کوئلی دی کاوڑ (خالد اقبال)
 جدید ڈوہڑہ: پیلے پتر (شاکر شجاع آبادی)، گھروں در تانڑیں (احمد خان طارق)
 ہائیکو: ساہ دی ہکل (حیدر گردیزی)، برف داسیک (اصغر عابد)

ضروری کتاباں:

- ۱۔ رفیع الدین ہاشمی، اصنافِ ادب، سنگ میل پبلی کیشنز، چوک اردو بازار، لاہور، ۱۹۷۶ء
- ۲۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، سرائیکی شاعری دا ارتقاء، سرائیکی ادبی بورڈ راجستھان۔
- ۳۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب۔۔۔ سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان۔ اسلام آباد۔ ۲۰۱۲ء
- ۴۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۵۔ مقبول گیلانی، ڈاکٹر، سرائیکی زبان و ادب، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان۔ ۲۰۱۱ء
- ۶۔ اسلم جاوید، طبل کہاڑی
- ۷۔ احمد خان طارق، گھروں در تانڑیں
- ۸۔ اقبال سوکڑی، کالے روچی برف
- ۹۔ حیدر رضا گردیزی، ساہ دی ہکل
- ۱۰۔ رفعت عباس، پڑچھیاں اُتے پھل
- ۱۱۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، اجرک
- ۱۲۔ اصغر عابد، برف داسیک
- ۱۳۔ شاکر شجاع آبادی، پیلے پتر

- (الف) تحقیق دی تعریف، تحقیق دی ضرورت تے اہمیت، تحقیق دے مقاصد، تحقیق دی خصوصیات، تحقیق دیاں قسماں، تحقیق دا طریقہ کار
- (ب) سرائیکی تحقیق، آغاز تے ارتقاء، سرائیکی تحقیق دے خدوخال، سرائیکی تحقیق تے سرائیکی ثقافت، سرائیکی تحقیق تے سرائیکی زبان، سرائیکی تحقیق تے سرائیکی ادب، سرائیکی تحقیق تے سرائیکی علاقہ
- (ج) سرائیکی تحقیق دے مہاندروں، اجمالی مطالعہ:

۱۔ ڈاکٹر مہر عبدالحق	۲۔ دلشاد کلا نچوی	۳۔ اسلم رسول پوری
۴۔ صدیق طاہر	۵۔ اسلم میتلا	۶۔ ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر
۷۔ ڈاکٹر طاہر تونسوی	۸۔ ڈاکٹر سجاد حیدر پرویز	۹۔ ڈاکٹر جاوید حسان چانڈیو
۱۰۔ شوکت مغل	۱۱۔ حفیظ خان	۱۲۔ خالد اقبال
۱۳۔ ڈاکٹر مقبول گیلانی	۱۴۔ ڈاکٹر ٹکلیل پٹانی	۱۵۔ شبیر حسن اختر

ضروری کتاباں:

- ۱۔ ایم سلطانہ بخش، ڈاکٹر، اردو میں اصول تحقیق۔ جلد اول دوم، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۲۔ گیان چند، ڈاکٹر، تحقیق کافن، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
- ۳۔ مہر عبدالحق، ڈاکٹر، ملتان، زبان اور اسکا اردو سے تعلق، اردو اکادمی بہاولپور، ۱۹۶۷ء
- ۴۔ مہر عبدالحق، ڈاکٹر، مزید لسانی تحقیقات، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان، ۱۹۸۵ء
- ۵۔ مہر عبدالحق، ڈاکٹر، سرائیکی زبان اور اسکی ہمسائیہ علاقائی زبانیں، سرائیکی ادبی بورڈ۔ ملتان ۱۹۷۷ء
- ۶۔ اسلم رسول پوری، تلاوڑے، بزم ثقافت، ملتان
- ۷۔ دلشاد کلا نچوی، ادبی چول پڑچول، اکادمی سرائیکی ادب، بہاولپور
- ۸۔ صدیق طاہر، ویورے، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور
- ۹۔ شوکت مغل، سرائیکی اکھاٹ (جلد اول، دوم)، جھوک پبلیشرز، بیرون دولت گیٹ، ملتان ۲۰۰۴ء
- ۱۰۔ خالد اقبال، سرائیکی تنقیدی شعور، ملتان انسٹی ٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ ملتان ۲۰۱۰ء
- ۱۱۔ خالد اقبال، سرائیکی زبان (قواعد تے زبان دانی)، جھوک پبلیشرز، بیرون دولت گیٹ، ملتان
- ۱۲۔ سجاد حیدر پرویز، مختصر تاریخ زبان و ادب۔ سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد، ۲۰۰۹ء

- (الف) تنقید دی تعریف، تنقید تے تخلیق، تنقید تے تحقیق، تنقید دی اہمیت، تنقید دی لوڑ، نقاد دے اوصاف
- (ب) تنقید دے دبستان، جمالیاتی دبستان، نفسیاتی دبستان، عمرانی دبستان، تنقید، مارکسی دبستان، تنقید، تاثراتی تنقید، رومانی تنقید، تاریخی تنقید، اسلوبیاتی تنقید، ساختیاتی تنقید، ہیبتی تنقید، نقابلی تنقید، سرائیکی وچ تنقید دی روایت،
- (ج) سرائیکی تنقید دے مہاندرے، ڈاکٹر طاہر تونسوی، اسلم رسول پوری، دلشاد کلانچوی، حفیظ خان، نواز کاوش، صدیق طاہر، قاسم جلال، ڈاکٹر سجاد حیدر پرویز، شوکت مغل،
- (د) اہم سرائیکی تنقیدی کتاباں:
- ۱۔ التا (قاسم جلال) ۲۔ ترکہ (نواز کاوش) ۳۔ ویورے (صدیق طاہر)
- ۵۔ سرائیکی ادبی مقالات (ڈاکٹر شکیل پتانی) ۶۔ تلاوڑے (اسلم رسول پوری) ۷۔ کٹائی (شوکت مغل)
- ۸۔ نروار (ڈاکٹر مقبول گیلانی) ۹۔ سرائیکی تنقیدی شعور (خالد اقبال)
- ۱۰۔ سرائیکی ادب، ریت تے روایت (ڈاکٹر طاہر تونسوی)

ضروری کتاباں:

- ۱۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر مختصر تاریخ زبان و ادب __ سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان۔ اسلام آباد۔ ۲۰۱۲ء
- ۲۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۳۔ مقبول گیلانی، ڈاکٹر، سرائیکی زبان و ادب (ایک تاریخ ایک جائزہ)، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان۔ ۲۰۱۱ء
- ۴۔ قاسم جلال، التا، ادارہ تعمیر فکر، بہاول پور، یکم جون ۱۹۹۲ء
- ۵۔ دلشاد کلانچوی، سرائیکی زبان تے ادب، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور، مئی ۱۹۸۷ء
- ۶۔ صدیق طاہر، ویورے، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور، ۱۹۹۶ء
- ۷۔ اسلم رسول پوری، تلاوڑے، بزم ثقافت ملتان، ۱۹۸۷ء
- ۸۔ شوکت مغل، کٹائی، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان۔ ۲۰۰۶ء
- ۹۔ نواز کاوش، ترکہ، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور
- ۱۰۔ مقبول گیلانی، ڈاکٹر، نروار، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۱۱۔ شکیل پتانی، ڈاکٹر، سرائیکی ادبی مقالات، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۰۸ء
- ۱۲۔ خالد اقبال، سرائیکی تنقیدی شعور، ملتان انسٹی ٹیوٹ آف پالیسی اینڈ ریسرچ ملتان ۲۰۱۱ء

(الف) لوک ادب دا مطالعہ:

تعریف، نظریات تے اہمیت، ادب تے لوک ادب، لوک ادب دیاں صنفاں، سرانسیکی لوک ادب تے ثقافت دی سنجان (عرس، میلے تے رسومات) لوک ادب دیاں قسماں دا سماجی تے ثقافتی مطالعہ، روہی دالوک ادب، دریائی علاقے دالوک ادب، پہاڑی وصالنی لوک ادب، زرخیز علاقے دالوک ادب

(ب) موضوعات دا تنقیدی مطالعہ:

لوک نثری ادب: لوک قصے/کہانیاں، اکھان تے ضرب الامثال، کھیڈاں دے بول، بھارتاں، بول۔
لوک شعری ادب: پر نے دیاں رسماں تے لوک گیت، رسماں ریتاں دے گیت، موسماں دے گیت، فصلماں دے گیت، تہواراں دے گیت، دریاواں تے ملاحاں دے گیت، منوتی دے ٹہر۔

لوک شعری ہیبتاں: لولی، سہرا، ڈھولا، ماہیا، ٹہر

لوک آرٹ: کاشی گری، کمان گری، کاٹھ کپ، ظروف سازی، اٹھ دی کھل دی مصنوعات، ہڈی داملتانی کم، کھڈی داملتانی کم، قالین بافی، دستکاری، تلے دارملتانی گھسہ، چولستانی دستکاریاں

ضروری کتاباں:

- ۱۔ منزل حسین/اکرم میراٹھی، سرانسیکی ڈیس، سندھ پرنٹریہ
- ۲۔ حمید الفت ملغانی، سرانسیکی لوک ریت، سرانسیکی ادبی بورڈ، ملتان
- ۳۔ جاوید احسن، سرانسیکی ثقافت، سلیمان اکیڈمی ڈیرہ غازی خان
- ۴۔ محمد عارف، ملتان میں موسیقی کی روایت، پراجیکٹ سرانسیکی ریسرچ سنٹر
- ۵۔ شوکت مغل، سرانسیکی نامہ، جھوک پبلیشرز، ملتان
- ۶۔ ایف۔ ڈبلیو سکیمپ، ملتان سٹوریز، پنجاب پرنٹنگ، لاہور
- ۷۔ بشیر احمد ظامی، سرانسیکی لوک کہانیاں، اردو اکیڈمی، لاہور
- ۸۔ نسیم اختر، چولستانی لوک کہانیاں، بیکن بکس ملتان
- ۹۔ شوکت مغل، سرانسیکی اکھاٹ (جلد اول دوم سوم)، جھوک پبلیشرز ملتان

- ۱۔ سندھ وچ سرانیکی شاعری دی روایت
شاعری دیاں صنفوں تے موضوعات
سندھ دے سیاسی سماجی تے تاریخی حالات تے سرانیکی شاعری
خصوصی مطالعہ:
- ۲۔ سچل سرمست، حمل لغاری، بیدل سندھی، رحل فقیر، یوسف نانک
نوٹ: انھاں شاعراں دی حیاتی، شاعری اتے انھاں دے دور دے سیاسی سماجی اتے تاریخی حالات بارے سوالات چکھے ولسن تے ہک سوال
شعراں دی تشریح داہوسی۔

ضروری کتاباں

- ۱۔ دلشان کلانچوی، چار سرانیکی صوفی شاعر، اکادمی سرانیکی ادب بہاولپور
۲۔ مہر کاچیلوی، سرانیکی کلام مصری شاہ، پبلیشر، میر پور خاص
۳۔ اسلم رسول پوری (مرتبہ)، سچل سرمست، بزم ثقافت، ملتان
۴۔ اسلم رسول پوری (مرتبہ)، حمل لغاری، بزم ثقافت، ملتان
۵۔ اسلم رسول پوری (مرتبہ)، بیدل سندھی، بزم ثقافت، ملتان
۶۔ شفقت تنویر مرزا (مرتبہ)، آکھیا سچل سرمست نے، پنجابی ادبی بورڈ، لاہور
۷۔ کیفی جامپوری، سرانیکی شاعری، بزم ثقافت، ملتان
۸۔ تاریخ ادبیات پاک وہند، جلد نمبر ۱۴
۹۔ ڈاکٹر عبد الجبار جونیجو، سرانیکی شاعری، ایک مطالعہ، بزم ثقافت ملتان

- (الف) صحافت دی تعریف، صحافت دی ابتدائی تاریخ، صحافت دیاں قسماں، صحافت دے مقاصد، مطبوعہ صحافت، مطبوعہ صحافت دا ارتقاء، ابلاغ دا مفہوم، جدید دور اچ ابلاغ دے ذرائع
- (ب) سرائیکی صحافت، آغاز تے ارتقاء، سرائیکی زبان اچ صحافت دے ابتدائی خدوخال، سرائیکی صحافت تے سرائیکی ثقافت، سرائیکی صحافت تے سرائیکی زبان، سرائیکی صحافت تے سرائیکی ادب، سرائیکی صحافت تے سرائیکی علاقہ، سرائیکی صحافت تے سرائیکی شخصیات
- (ج) سرائیکی صحافت دا پہلا دور 1823 ءتوں 1947 ءتک
- (د) سرائیکی صحافت دا ڈوجھا دور 1947 ءتوں 1985 ءتک
- (ر) سرائیکی صحافت دا تریجھا دور 1986 ءتوں ہن تیں

ضروری کتاباں:

- ۱۔ عبدالسلام خورشید، صحافت پاکستان و ہند میں، مجلس ترقی ادب، لاہور
- ۲۔ رشید تاثیر، نقوش صحافت، محافظ پبلی کیشنز، سری نگر
- ۳۔ سجاد حیدر پرویز ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب، سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان۔ اسلام آباد۔ ۲۰۱۲ء
- ۴۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۵۔ دلشاد کلانچوی، سرائیکی اور اُس کی نثر، مکتبہ سرائیکی لائبریری بہاولپور۔ ۱۹۸۲ء
- ۶۔ علامہ اعظم سعیدی، وادی پنجند اچ صحافت، سرائیکی ادبی سنگت، کراچی
- ۷۔ خالد اقبال، سرائیکی سماج تے میڈیا، جھوک پبلشرز، ملتان
- ۹۔ محمد اعظم سعیدی، وادی پنجند وچ صحافت، سرائیکی ادبی سنگت پاکستان، کراچی

- (الف) صنف دی تعریف تے توضیح، ادبی اصناف دی ونڈ دی لوڑ تے اہمیت، سرائیکی نثری ادب دیاں مختلف اصناف، سرائیکی شعری ادب دیاں مختلف اصناف، شعری اصناف دی ہیئت، موضوعات تے خصوصیات۔
- (ب) جدید نثری اصناف، ناول، افسانہ، انشائیہ، سفر نامہ، خاکہ
- (ج) جدید نثری اصناف دا خصوصی مطالعہ:
- لکار، عبدالطیف بھٹی (سرائیکی کہانیاں) اُچی دھرتی جھکا آسمان (افسانہ) مسرت کلا نچوی، آدی واس (افسانہ)
- احسن واگھا، دلشاد کلا نچوی (خاکہ) عبدالباسط بھٹی،
- ممتاز حیدر ڈاہر (خاکہ) فیاض حسین قاصر، فیشن (انشائیہ) سلیم ملک، ایکشن (انشائیہ) اسلم میٹلا، امر کہاٹی (ناول) اسمعیل احمد اٹی
- زنت کرلاوے کونج (ناول) حفیظ گیلانی

ضروری کتاباں:

- ۱۔ رفیع الدین ہاشمی، اصنافِ ادب، سنگ میل پبلی کیشنز، چوک اردو بازار، لاہور، ۱۹۷۶ء
- ۲۔ نصر اللہ خان ناصر، ڈاکٹر، سرائیکی شاعری دا ارتقاء، سرائیکی ادبی بورڈ رجسٹرڈ ملتان۔
- ۳۔ سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب۔۔۔ سرائیکی، مقتدرہ قومی زبان۔ اسلام آباد۔ ۲۰۰۹ء
- ۴۔ طاہر تونسوی، ڈاکٹر، سرائیکی ادب ریت تے روایت، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان۔ ۲۰۱۰ء
- ۵۔ مقبول گیلانی، ڈاکٹر، سرائیکی زبان و ادب، جھوک پبلشرز، دولت گیٹ ملتان۔ ۲۰۱۱ء
- ۶۔ دلشاد کلا نچوی، سرائیکی زبان تے ادب، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور، مئی ۱۹۸۷ء
- ۷۔ دلشاد کلا نچوی، سرائیکی اور اس کی نثر، مکتبہ سرائیکی لاہور، بہاولپور، ۱۹۸۲ء
- ۸۔ عبدالطیف بھٹی، لکار، جھوک پبلشرز، ملتان، ۲۰۱۵ء

3 کرڈیٹ آورز (SRA422) ۷۔ سماجی لسانیات تے سرائیکی زبان (اختیاری)

- ۱۔ زبان تے سماج دارشتہ
 زبان دے مناصب، غیر لفظی، گفتگو دے حاکم معیار (Power of solidarity) لسانی تعصب، جنس تے صنف ابلاغی صلاحیت
 ذولسانیات (Bilingualism) تے کئی لسانیات (Multilingualism)
 زبان دیاں طرز (Varieties) درون زبان تے بین اللسان، سماجی عملی، علاقائی: سرائیکی زبان وچ تغیرات
 لسانی تبدل (Code switching)، مستعاریت (Borrowing): سرائیکی تے ڈوچھیاں زبانوں
 ابلاغی حکمت عملیاں وچ آفاقی تے بین الثقافت امتیازات (Linguistic Virtuosity)
 زبان دی تبدیلی: سماجی تے نفسیاتی پہلو... زبانوں دا انجذاب: سرائیکی تے ہمسایہ/متعلقہ زبانوں دے حوالے نال
 زبان تے سیاست: زبان بارے منصوبہ بندی (language planning) ذریعہ تعلیم، کئی لسانی سماجاں تے تحریکاں وچ زبانوں
 دا کردار، اقلیتی زبانوں دا مقدر، زبانوں کیتے قانون سازی۔ (انہاں سبھیں موضوعات کوں سرائیکی زبان دے حوالے نال سمجھیا تے پڑھیا
 ویسی)

ضروری کتاباں

- ۱۔ اے بی اشرف، ادب اور سماجی عمل، کاروان ادب، ملتان صدر
 ۲۔ خلیل صدیقی پروفیسر، زبان کا مطالعہ، قلات پبلیشرز مسٹونگ
 ۳۔ خلیل صدیقی پروفیسر، زبان کیا ہے؟، بیکن بکس، ملتان
 ۴۔ فرمان فتح پوری، ڈاکٹر، تدریس اُردو، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد
 ۵۔ محمد حیات چغتائی، خواجہ فرید تے سماجیات، سرائیکی ادبی مجلس، بہاولپور
 ۶۔ منزل حسین، نئے زاویے (سرائیکی ادب)، اتھریٹیر اردو بازار، لاہور
 ۷۔ ڈاکٹر مہر عبدالحق، سرائیکی اور اس کی علاقائی ہمسایہ زبانیں، سرائیکی ادبی بورڈ، ملتان
 ۸۔ ڈاکٹر مہر عبدالحق، ملتان کی زبان اور اس کا اردو سے تعلق، اردو اکیڈمی، بہاولپور
9. Hudson R.A.(1983) Sociolinguistics CUP G.B
 10. Gumper, J.G. (1995) Discourse Strategies CUP USA
 11. Cook, V (1997) Inside language Arnold G.B
 12. Holmes, J (1992) An Introduction to Sociolinguistics Longman USA